137 роком нашої ери. Він письмово зафіксував ставки мита на всі відомі імпортні та експортні товари, а також на митні послуги, що надавалися в межах міста з метою усунення випадків неоднакового застосування митних формальностей, дотримання прав, забезпечення рівних умов та прозорості при стягненні митних зборів. Ці принципи залишились незмінними і багато років потому – так, наприклад, у першому Ірландському митному законі 1662 року була закріплена вимога щодо «справедливої сплати митних зборів» (жодних несправедливих поборів); мита встановлювалися парламентом (конституційна вимога); королівські чиновники повинні були «сумлінно виконувати свої обов'язки» (жодних дискреційних повноважень щодо накладення або звільнення від митних зборів).

Наступна відмінна риса митних формальностей, яка не тільки збереглась до наших часів, але й набула визначального значення для всіх сучасних митних адміністрацій, – це забезпечення митної безпеки. В уже згаданому Ірландському митному законі 1662 року чітко закріплювались вимоги щодо «кращої охорони і захисту морів від усіх осіб, які мають намір або можуть мати намір порушити торгівельний обіг у цьому королівстві».

Таким чином, ґенеза формування уявлень про митні формальності дозволяє припустити, що зміст, сформований в них під впливом визначальних історичних процесів, залишається незмінним до сьогодні: це ефективне стягнення мита та митних зборів, визначеність та прозорість митних формальностей, рівне ставлення до учасників зовнішньоекономічних відносин, забезпечення митної безпеки під час здійснення митних формальностей, мінімальне втручання в законну торгівлю. Безсумнівно, що сучасні інновації в митному законодавстві, процеси спрощення та автоматизації митних формальностей суттєво їх змінюють та трансформують, однак, одним із головних завдань сучасного правового регулювання митних формальностей має залишатись збереження сутності митних формальностей, сформованої під впливом історії.

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКСПОРТНОЇ ТОРГІВЛІ ВОВНОЮ В АНГЛІЙСЬКОМУ КОРОЛІВСТВІ В XIV ст.

Санжарова Галина Федорівна
Київський університет імені Бориса Грінченка (м. Київ)
Санжаров Валерій Анатолійович
Державний податковий університет (м. Ірпінь)

Оподаткування експортної торгівлі вовною стало відігравати центральну роль в державних фінансах Англії у пізньому Середньовіччі.

Введення мит на експорт вовни збільшувало фінансові ресурси корони та доповнювало доходи від королівського доменіального землеволодіння, доходи від прямих податків та позики, отримані від фінансистів. Оподаткування торгівлі вовною розпочалося в останній чверті тринадцятого століття. Генріх III запровадив заборону експорту вовни в 1270 році внаслідок дипломатичної боротьби з графинею Фландрії

Маргаритою. Заборона була скасована у 1275 році після того, як купці королівства пішли на поступку короні: відтепер усі купці погодилися сплачувати мито у розмірі 6 шилінгів 8 пенсів за кожен мішок вовни, який вони експортували. Пізніше ставка, сплачувана, зокрема, іноземними купцями була збільшена за рахунок додаткового «нового» звичаю у розмірі 3 шилінгів 4 пенсів за мішок, що стягувався між 1303 та 1311 роками, а також з 1322 року. Ці звичаї вважалися частиною простого доходу корони. Новий, додатковий і спірний податок на торгівлю вовною понад початковий звичай було запроваджено Едуардом I у липні 1294 року, оскільки король розраховував експортну торгівлю на фінансування війни у безпрецедентних досі масштабах. Едвард запровадив велику субсидію, що невдовзі склала 40 шилінгів, яка мала виплачуватись за кожен мішок вовни, що вивозиться за кордон для продажу. Податок викликав громадське обурення настільки, що він став відомий як «поганий податок» («мальтольт»). Після ремонстрації баронів королівства в листопаді 1297 року король скасував мальтольт і пообіцяв, що субсидії не стягуватимуться в майбутньому без ширшої згоди підданих. При Едуарді II примусова позика на вовну стягувалася за меншою ставкою з липня 1317 по вересень 1318 року, але власне субсидія не вводилася знову до 1322 року, коли вона була надана за ставкою 6 шилінгів 8 пенсів для жителів і 13 шилінгів 4 пенси для іноземців.

Переломний момент історії субсидій на торгівлю вовною настав під час правління Едуарда III (1327–1377). Примусова позика була стягнута з розрахунку за ставкою по 13 шилінгів 4 пенси за мішок у другій половині 1327 року в очікуванні війни з Шотландією. У 1333 році для фінансування ще однієї кампанії проти шотландців було надано субсидію терміном на 12 місяців з розрахунку 10 шилінгів за мішок. Потім настала черга фінансування воєн з Францією. Правління Едуарда III тривало 50 років: державна субсидія на вовну стягувалася за різними ставками протягом усього цього періоду, крім семи років. Доходи, отримані від сукупних надходжень від митниці та мит на вовну за Едуарда III, призвели до зміни структури королівських фінансів і зрушення у бік більшої залежності від непрямого оподаткування: більше 50 % податкових доходів корони в період з 1345 по 1354 роки надходили від податків на торгівлю вовною, і ця цифра зросла до більш ніж 80 % між 1355 та 1364 роками.

За Едуарда I іноземні купці вивозили більшу частину вовни, що провозилася через митницю. Вони використовували авансові контракти, згідно з якими заздалегідь закуповували певну кількість вовни у виробників, забирали її у призначений час та самі проводили через митну систему. У XIV столітті місцеві купці стали домінувати в експортній торгівлі вовною: тепер саме гроші підданих короля забезпечували більшу частину митних доходів. У середині XIV століття великі мита призвели до зниження цін на вовну; від збільшення податків на торгівлю постраждали не лише англійські експортні торговці, а й усі категорії виробників. Управління експортною торгівлею вовною за Едуарда III характеризувалося: 1) запровадженням вищих мит експорту; 2) введенням обмежень на те, хто міг законно експортувати вовну;

3) визначенням, куди вовна могла бути законно експортована. В серпні 1336 року, на початку війни з Францією, весь експорт вовни було заборонено. У липні 1337 року була офіційно створена компанія англійських купців, що отримала монополію на торгівлю вовною: уповноважено збирати 30 000 мішків вовни шляхом примусової закупівлі в кредит у виробників за мінімальними регіональними цінами. Завдяки загальному ембарго на експорт, розраховували отримати від продажу вовни в Нідерландах 300 000 фунтів стерлінгів (прибуток з кожного мішка оцінювався приблизно в 2 фунти). Половина очікуваного прибутку, отриманого від цих продажів, мала піти королеві, а половина – купцям. Крім того, купці надали б королю безвідсоткову позику у розмірі 200 000 фунтів стерлінгів, яка разом із його половиною прибутку мала покрити витрати на війну. Не так сталося. Амбіційний план зазнав катастрофічного провалу. Лише перша партія вовни залишила береги Англії. На початку 1338 року вона була конфіскована в Дордрехті представниками короля в Нідерландах після того, як купці відхилили вимогу про більшу позику як неможливу. Від продажу вовни представники короля отримали близько 68 000 фунтів. Багатьом виробникам не було виплачено навіть мінімальних обов'язкових закупівельних цін.

Право вивозити вовну за кордон тепер вимагало спеціального та дорогого дозволу королівської влади. Географію законної експортної торгівлі також було змінено королівським указом. Митна система обмежила вибір місця завантаження для купців, які хотіли легально експортувати вовну: вони мали робити це лише через призначене портове місто.

Таким чином, можна зазначити, що державне оподаткування експортної торгівлі вовною в Англії стало основою переходу від «доменної» моделі королівських фінансів до моделі «податкової держави», що характеризується запровадженням прямих і непрямих податків. У середині XIV століття «вільна» закордонна торгівля найбільш цінним експортованим продуктом Англії стала чимось минулим через важкі податки і численні заборони. Контрабанда вовни за кордон без сплати відповідних мит загрожувала зменшити це ключове джерело доходів корони.

ТУРИСТИЧНИЙ ЗБІР: СВІТОВИЙ І ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД

Чорна Любов Василівна
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника (м. Івано-Франківськ)

Світовій і вітчизняній практиці відомі різні види податків і зборів, одним з яких є туристичний збір, що належить до категорії місцевих податків. Кошти від туристичного збору зараховуються до місцевого бюджету. До повноважень місцевих органів влади належить прийняття рішення щодо необхідності його справляння та його ставки. Платниками збору є громадяни країни та іноземці, котрі прибувають на територію адміністративно-територіальної одиниці, на якій діє рішення щодо збору.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ МИТНОЇ СПРАВИ ТА ФІНАНСІВ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

“ІСТОРІЯ ТОРГІВЛІ, ПОДАТКІВ ТА МИТА”

МАТЕРІАЛИ XVII МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

26–27 жовтня 2023 р.

Дніпро
2023

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ МИТНОЇ СПРАВИ ТА ФІНАНСІВ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

“ІСТОРІЯ ТОРГІВЛІ, ПОДАТКІВ ТА МИТА”

МАТЕРІАЛИ XVII МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

26–27 жовтня 2023 р.

Дніпро
2023

УДК 930+339:336.24

Рекомендовано до друку вченою радою Університету митної справи та фінансів (протокол № 3 від 30.10.2023)

ОРГКОМІТЕТ
XVII Міжнародної наукової конференції
“ІСТОРІЯ ТОРГІВЛІ, ПОДАТКІВ ТА МИТА”

Головуючі:

Смолій В. А., д.і.н., академік НАН України, директор Інституту історії України Національної академії наук України

Ченцов В. В., д.і.н., д.держ.упр., проф., перший проректор Університету митної справи та фінансів

Заступники головуючих:

Дячок О. О.,к.і.н., доц., доцент кафедри історії та теорії держави і праваУніверситету митної справи та фінансів

Морозов О. В., д.і.н., доц., в.о. завідувача кафедри історії та теорії держави і праваУніверситету митної справи та фінансів

Приймаченко Д. В., д.ю.н, проф., проректор з наукової роботи Університету митної справи та фінансів

Шевченко В. В., к.і.н., с.н.с., старша наукова співробітниця відділу історії України XIX – початку XX ст. Інституту історії України Національної академії наук України

Члени організаційного комітету:

Блануца А. В., к.і.н., старший науковий співробітник відділу історії України середніх віків та раннього нового часу Інституту історії України Національної академії наук України

Григораш О. В., к.е.н., доц., начальниця відділу міжнародних зв’язків Університету митної справи та фінансів

Дерев’янко Т. П., заступниця начальника відділу документаційного Університету митної справи та фінансів

Марценюк О. О., к.держ.упр., керівник навчально-наукового центру Університету митної справи та фінансів

Історія торгівлі, податків та мита : матеріали XVII Міжнародної наукової конференції. – Дніпро : Університет митної справи та фінансів, 2023. – 176 с.

ISBN 978-966-328-208-4

У збірнику опубліковані тези доповідей учасників XVII Міжнародної наукової конференції “Історія торгівлі, податків та мита”, присвячені конкретно-історичним, історіографічним та джерелознавчим аспектам розвитку торгівлі, справляння податків та зборів, митних органів окремих держав та міжнародних організацій від стародавніх часів до сьогодення.

Упорядкування і редакція Дячка О. О.

© Колектив авторів, 2023
© Університет митної справи та фінансів, 2023
© Інститут історії України, 2023

ISBN 978-966-328-208-4

ЗМІСТ

Дячок О. О. Вплив воєнного чинника на зовнішню торгівлю та діяльність митниці: історичний аспект 7
Качур М. Г. Податкова справа в державах Стародавнього Сходу 9
Івашова Л. М., Комаров О. В. Історичні аспекти розвитку митного регулювання зовнішньої торгівлі в Україні: від минулого до сьогодення 11
Сакун О. С. Особливості періодизації історичного розвитку оподаткування в Україні 15
Виноградов Г. М. Невдала спроба «подвійного оподаткування»: нові дослідницькі обрії інциденту 945 р. князя Ігоря з деревлянами 17
Корягіна Д. О., Коломієць Г. Б. Історія формування податкової системи Київської Русі: уроки для сьогодення 19
Сличко С. В. Історичний аспект формування уявлень про сутність митних формальностей 21
Санжарова Г. Ф., Санжаров В. А. Державне регулювання експортної торгівлі вовною в Англійському королівстві в XIV ст. 22
Чорна Л. В. Туристичний збір: світовий і вітчизняний досвід 24
Ціватий В. Г. Зовнішня торгівля і торговельна дипломатія в Європі кінця XV – середини XVI ст.: міжнародно-політичний та інституціональний дискурс доби Італійських воєн (1494–1559) 26
Гурбик А. О. Витоки та еволюція натурально-грошових податків на українських землях у XIV–XVI ст. 28
Фьольдварі Ш. Роль торгівлі та об'єднань ремісників у розвитку православної книжкової культури в Речі Посполитій у XVI–XVII ст. Огляд дискусій з цього питання 31
Сорокіна С. В., Акмен В. О., Летута Т. М. Зародження торгівлі на Слобожанщині 33
Паславська Н. О. Поголовний податок 1662 р. як джерело до вивчення ремісничого соціуму ранньомодерного Львова (на прикладі кравецьких родин) 35
Крішан А. Ш. Міська торгівля в Ковелі в останній чверті XVII ст. 37
Levkina R. V., Kotko Ya. M. Historical aspects of taxation development and experience of other countries 39
Сухорукова Т. Г. Еволюція громадського харчування 41
Ченцова Н. В. Задніпровські урядники та їхня діяльність 43
Вирський Д. С. Кременчуцька митниця (1754–1776) 46
Боровик П. М., Шемякін М. В., Мізерака Я. О. Роль досліджень Адама Сміта у формуванні сучасного механізму оподаткування нерухомого майна 48

Раковський М. Підвалини податкового законодавства
в Королівстві Гаваї 50
Головко Ю. І. Кримські порти у проєктах розвитку
чорноморської торгівлі на початку XIX ст. 53
Цубенко В. Л. Розвиток торгівлі на території українського
військового поселення кавалерії у першій половині XIX ст. 55
Архірейський Д. В. Економічне значення Вальпараїсо
в XIX – першій третині XX ст. 57
Rutkowski M. Podróże do Królestwa Polskiego
w latach trzydziestych XIX wieku – rządowe wyjaśnienie zasad
emigracji kolonistów w roku 1839 59
Стешенко О. Д., Шестакова В. М. Еволюція процесу
оподаткування операцій зі страхування життя 61
Голуб В. В. Маркетинг як рушійна сила розвитку торгівлі США
у XIX та XX ст. 63
Морозов О. В. Імпорт кораблів для Конфедерації
Південних Штатів Америки 1861–1865 рр. 64
Єфремова Н. В. Організація та діяльність комерційного суду
в Одесі у другій половині XIX – на початку XX ст. 67
Пилипенко О. Є. Залізнична тарифна політика уряду
російської імперії та її вплив на розвиток зовнішньої торгівлі
українських губерній у 1880–1914 рр. 69
Шандра І. О. Спеціальна урядова комісія І. Янжула 1886 р.
про контрабанду і митні тарифи в Царстві Польському 71
Дейнеко С. М. «Солодкий демон». Контрабанда сахарину
в Центральній і Східній Європі
(наприкінці XIX – на початку XX ст.) 73
Ченцов В. В. Митна служба Хорватії. Історія та сучасність 76
Czyżowicz W. Międzynarodowy Związek Publikacji Taryf Celnych
1890–2012 – najstarsza powszechna międzynarodowa organizacja
współpracy celnej 78
Новосельський А. М. Організація продажу скла і виробів
зі скла бельгійськими підприємствами Костянтинівки
наприкінці XIX – на початку XX ст. 80
Ніколайчук Д. О. Комісія інспекторів акціонерних страхових
товариств: про деякі аспекти конкуренції у страхуванні
на початку XX ст. 82
Кіналєвська А. О., Чорногор Н. С. Еволюція теорії та практики
управління виробництвом 84
Мацука В. М. Війна та податки: історичний екскурс 87
Малиновський Б. В. Німецька делегація в Україні: склад
і керівництво (лютий–березень 1918 р.) 89
Панченко О. Д. Зародження податку на додану вартість 90

Фрадинський О. А. Ленд-ліз в СРСР:
фінансові аспекти здійснення 92
Черкашин І. І. Особливості митного регулювання
в країнах Європейського Союзу 94
Власюк Т. О., Шилюк К. С. Митний союз
як основа існування ЄС 96
Квашук О. В. Організація діяльності митних органів України
в умовах євроінтеграційного вибору 97
Гончарова О. С. Дефіцит продовольчих товарів в УРСР періоду
«застою» та його відображення в анекдотах цієї доби 99
Jurušs M. Tax reforms in Latvia: from fiscal independence
to sustainable development 101
Шкробот Ю. Д., Хижняк І. М. Історія становлення в Україні
податку на доходи фізичних осіб 103
Кавун-Мошковська О. О. Ретроспективний погляд на історію
розвитку продовольчих торговельних мереж в Україні 105
Небрат В. В. Фіскальний солідаризм для перемоги та повоєнної
відбудови України 107
Макушев П. В. Щодо способів учинення контрабанди
наркотичних засобів, психотропних речовин,
їх аналогів та прекурсорів 109
Запорожченко Ю. В. Нелегальна торгівля з окупованими
територіями Донеччини та Луганщини у 2014–2017 рр. 112
Булах І. І. Податкова система України в умовах війни:
сучасні реалії та виклики 115
Сенькусь В. В., Костюк Н. Р., Лакіза В. В. Проблеми імпорту
гуманітарної допомоги в умовах війни 117
Голинський Ю. О., Фурман О. О. Зовнішньоторговельна
діяльність України в реаліях сьогодення 119
Веремієць М. Д., Коломієць Г. Б. Вплив податкової політики
на торговельно-економічні відносини між Україною та Швецією:
перспективи розвитку 121
Чуйко М. М., Пономаренко Є. О. Важливість експортних
торговельних операцій до країн Європейського Союзу
для підприємств 123
Чуйко М. М., Савчук В. В. Перспективи розвитку вітчизняного
експорту соняшникової олії 124
Зозуля С. О. Митно-сервісні правовідносини.
Міф чи реальність? 125
Горбань С. Ф. Удосконалення системи управління якістю
державних митних послуг в Україні 128
Сапожник Д. І., Демидчук Л. Б. Ідентифікація товарних об'єктів
у митних цілях 130

Ленчук А. С., Юричина І. А. Державно-управлінські рішення як об'єкт політичного прогнозування 132
Головченко С. І., Безкошевський Б. Ю. Особливості розвитку Черкаського регіону: еколого-економічний аспект 135
Трусова А. О. Бюджетні чинники впливу на формування потенціалу розвитку ринку туристичних послуг 137
Назаренко С. П. Візія і місія сценарного аналізу фінансового стану суб'єктів господарювання 139
Коренюк Д. С. Стратегія управління економічною стійкістю торговельного підприємства 141
Назаркевич І. Б., Фурман О. О. Офшорні зони як явище скорочення податкових надходжень до бюджету 143
Подолянчук О. А., Слободян Т. Г. Облікова політика в системі оподаткування прибутку 144
Процяк Т. Ю., Мороз Н. В. Особливості оподаткування банківських установ на прикладі АТ «Прокредит банк» 146
Леонова Б. І., Коломієць Г. Б. Оподаткування криптовалют в Україні: досвід ЄС 150
Чуйко М. М., Лозовський І. П. Особливості митного оформлення кондитерських виробів 152
Подолянчук О. А., Ватаманюк Ю. А. Візуалізація автотранспортних вантажних перевезень 153
Подолянчук О. А., Ковальська Ю. В. Облік готової продукції сільськогосподарськими підприємствами 155
Подолянчук О. А., Томчук К. М. Основи обліку лікарських засобів комунальними некомерційними підприємствами 157
Майборода В. М. Передумови оцінювання рівня ефективності інноваційного розвитку підприємств сфери послуг 159
Тарасюк А. В., Приємець К. В. Місце цифрових технологій в розвитку економіки України 160
Огренич Ю. О., Котухов Д. П. Діджиталізація податкових органів у країнах ЄС: особливості, перспективи, досвід для країни ... 162
Шишпанова Н. О., Нехайчик Є. Є. Електронний документообіг між платником податків та контролюючим органом 165
Шевчук О. І. Кращі практики впровадження електронного оподаткування 167
Козьмук Н. І., Бридун М. І. Особливості процесу мотивації персоналу організації в сучасних умовах 168
Козьмук Н. І., Янкович І. О. Особливості трактування явища соціальної нерівності 170
Дерда А. А., Чорногор Н. С. Механізм створення власної справи 171
Янюк О. В., Баблюк С. В. Foodpering – гармонія поєднання смаків у закладах ресторанного господарства 173